

**Lucie Hagenhoferová:
Zur Problematik der Lesartenstrukturierung im
bilingualen Wörterbuch.**

Praha 2014, 222 str. s přílohou

Posudek vedoucí práce

Předložený spis je další položkou v dlouhé řadě diplomových prací, které navazují na projekt Velkého německo-českého akademického slovníku. Autorka se podílela na zpracování substantiv a vychází ze svých vlastních zkušeností.

- a.** Cílem předložené práce (vznikala velmi dlouho, s velkými přestávkami, ale i na základě malého počtu konzultací, byla dokončena na poslední chvíli) bylo objasnit **velmi komplikované téma strukturace významu** v relativně snadnější oblasti substantiv. Tato problematika je stále diskutována (nejnověji Adamska –Sałaciak 2006 na příkladu angličtiny a polštiny) především proto, že je třeba osvětlovat na podkladě stále aktualizovaných (a cyklicky se vynořujících) teorií významu i nových lexikografických metod velmi staré dilema zpracování heslové statě jak ve vztahu k materiálu (*very large corpora*), tak ve vztahu k tzv. zdrojovému jednojazyčnému výkladovému slovníku (event. s přihlédnutím ke slovníku studijnímu) a reflektovat potřebné kompromisy při strukturaci významu pro překladový slovník na základě ekvivalence. Protože proces ekvivalentace je proces velmi náročný a téměř nikdy neexistuje relace 1:1 (kromě části termínů), vyplývá z porovnávání výchozího a cílového jazyka (zde němčiny a češtiny) celá řada zpracovatelských obtíží. Lexikograf má sice k dispozici korpusy, ale musí mít i vodítko, podle něhož se orientuje, aby neopomenul ve snaze o relativní úplnost zpracování podstatná fakta, která v korpusu – ať je jakkoliv obsáhlý – mohou doznat různých statistických hodnot a být přehlédnuta. Autor se tak víceméně dostává neustále ke konfrontaci nejen dvou jazyků (při překladu dokladů), ale i metajazykových abstrakcí prezentovaných slovníkem/slovníky zdrojovými i staršími slovníky překladovými: Proč se rozchází jednojazyčné slovníky někdy tak podstatně v počtu a řazení významů? Proč řeší odlišně homonymii a polysémii? atd. V zásadě platí, že strukturaci významu nelze automaticky přebírat, protože polysémické a homonymní vztahy vypadají v každém jazyce jinak.
- b.** Autorka předložené práce se zhostila nanejvýš obtížné látky přesto relativně dobře. Vycházela z vlastní lexikografické praxe a poznala potíže s tzv. "dělením" významu při zpracovávání substantiv (viz seznam v příloze). Protože pracovala s korpusy a byla navigována na novou literaturu, přijala za vlastní nověji preferovaný termín *Lesart* (nikoliv strukturalistický *sém/sémém/Teilbedeutung*), který signalizuje nedůvěru k představě, že význam lze segmentovat na části. "*I don' t believe in word senses*" (*Kilgariff 2003*) je credem mnoha současných autorů zaměřených na výzkum úzu a

pracujících s korpusovými doklady jako výchozí entitami, nikoliv s téměř a priori postulovanými významy. Ale v tradiční heslové stati však nejde jen o identifikaci kumulovaných korpusových dokladů jako výchozího materiálu pro interpretace slova. Jde i o kritéria jejich někdy subjektivně vnímané diferenciaci a různých pohledů na jejich řazení. Lze dosáhnout vůbec objektivního výsledku?

- c. Elaborát svým **rozsahem** překračuje normální rozsah prací svého druhu, je **velmi logicky a přehledně strukturován**. Teoretická a i praktická část jsou v rovnováze.
- d. Autorka se probrala **bohatou a náročnou sekundární literaturou**, kterou byla schopna vyhodnotit a snažila se místy formulovat svůj vlastní postoj, takže práce nepředstavuje pouze kompilát. Bylo nutno se dotknout obtížného pojetí významu. Dobře propojuje citace a dovede s nimi pracovat, i když by bylo někdy prospělo dotáhnout argumentaci či komentář do konce (např. kriticky okomentovat používání termínu *synonymum* místo *ekvivalent* u Klégra, na s. 89 mohla více osvětlit svůj příklad *mysl/mluvit*) a podrobit pečlivější kontrole řadu formulací. Jde někdy až příliš přímo k věci a spontánnost vyjádření ruší celkovou konsistenci textu. Daří se jí ale podchytit celkem vše podstatné.
- e. Nebudu se zabývat formálními nedostatky v **jazyce**. Souhrnně lze konstatovat, že práci by bylo prospělo ještě jedno pročtení rodilým mluvčím, tu a tam narazíme na jazykové problémy, např. v použití členu, zacházení se slovesy (ich erkenne an, nikoliv ich anerkenne, to je spíše švýc. varianta), někde hrubky (např. des Termins s. 23, i když jinde správně Terminus), tvorbu vlastních kompozit *Dateninputraster* místo *Dateninput-Raster* apod. či stylistické neobratnosti (Diese Verfahrensweise – *stačí dieses Verfahren* – taugt am besten (und verläuft unproblematisch), či nesrozumitelné formulace, viz např. str. 38: Die Lexikoneinheiten der gleichen semantischen Klasse müssen im Einklang damit nach ??? analoge Polysemie-Strukturen aufweisen (DOBROVOLSKIJ 2008: 43f.) atd. Stylisticko-gramatických faux pas se najde bohužel dosti, viz např. hojné používání slovesa vertreten). Celkově lze říci, že jazyková stránka odráží fakt zmíněný na začátku bodu a. a netýká se jen němčiny: Množné číslo od *korpus* je *korpusy*, viz s. 189.
- f. Průběh zpracování diplomního úkolu (autorka již nebyla v kontaktu s výukou) měl bohužel za následek, že se nezohlednil nejnovější výzkum Lexikografické sekce ÚGS: nebyla bohužel zapracována tematika týkající se členění významu dle podobnosti kookurenčních profilů. Kookurenční analýzy je využito proto ještě jednostranně, bez nástrojů SOM a RCP, ale na druhou stranu srovnatelným způsobem, jakým postupuje např. již pod bodem a. zmíněná polská anglistka.
- g. **Přesto je nutno nejvíce vyzdvihnout originální snahu a diskusi o řešení zpracovatelských otázek na pozadí různých kritérií, to jest celou praktickou část a její metodologickou konzistenci. Z této části je vidět zaujetí autorky pro téma práce.**
- h. Následující poznámky jsou míněny jako podklad pro obhajobu:
 - aa. V kapitole k formálně-syntaktickým kritériím se autorka zmiňuje o Baunebjerg Hansen. Jak by zobecnila její přínos pro segmentaci heslové statě ve všech jejich částech? Která pozitiva z jejího pojetí lze aplikovat na substantiva?
 - bb. Termíny Lumping a Splitting jsou převzaty autorkou z práce od Adamska – Sałaciak 2006. Který německý/český ekvivalent by pro ně navrhovala?
 - cc. Která strategie při zpracování homonym a polysémů je vhodnější pro překladový slovník pasivního typu vzhledem ke spektru funkcí, které takový slovník má resp. může mít?

- dd. Jak se autorka staví k problémům s dokládáním ekvivalentů ve výchozím a cílovém jazyce? Je vždy nutné?
- ee. Která nejdůležitější doporučení má autorka pro rozsah synonymických ekvivalentů ve velkém překladovém slovníku?

Závěr: Práci doporučuji přes všechny výše zmíněné kritické připomínky k obhajobě. Její praktickou část bude možno dílem integrovat do příspěvku k praktické lexikografii jako doklad pro uplatňování různých principů při strukturaci heslové statě. Ohodnocení práce vyplyne z úrovně obhajoby.

V Praze 13. srpna 2014

doc. PhDr. Marie Vachková, Ph.D.